

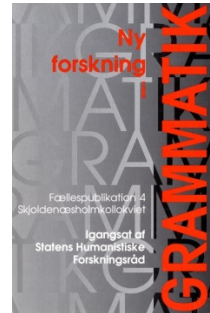
Ny Forskning i Grammatik

Titel: Tempus og aspekt i engelsk

Forfatter: Carl Bache & Niels Davidsen-Nielsen

Kilde: L. Falster Jakobsen og G. Skytte (red.). *Ny Forskning i Grammatik 4*, 1997, s. 26-48

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Odense Universitetsforlag 1997

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af *Ny Forskning i Grammatik* (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Tempus og aspekt i engelsk

Carl Bache & Niels Davidsen-Nielsen
Engelskprojektet

1. Indledning

I dette fællesindlæg fremlægger vi en ny og anderledes beskrivelse af det engelske verbalsystem. Som optakt til vores analyse skal vi kort skitsere nogle af de teoretiske overvejelser der blev udslagsgivende for resultatet. Vi har begge forsket inden for emnet forud for det nuværende samarbejde og stod i startfasen ret langt fra hinanden på nogle væsentlige punkter (sammenlign fx Bache 1985, 1995 og Davidsen-Nielsen 1990). Således var der principiel uenighed om hvorledes tempus bør defineres (generelt og i engelsk), om antallet af tempora i engelsk og om relationen mellem tempus og aspekt. Når det er lykkedes at finde sammen om en model som begge parter kan gå fuldt ind for, skyldes det bl.a. at Peter Harders doktorafhandling (jf. Harder 1996) fra starten fik tildelt en central plads i arbejdet. Vores model har således fået en klar instrukssemantisk orientering og overtager endvidere en stor del af Harders indholds- og udtryksstruktur for verbaler. På afgørende punkter afviger vores analyse imidlertid fra hans: Aspekt indrages i modellen som en del af et integreret tempus/aspektsystem. Dette medfører at både udtryks- og indholdsstrukturen udvides til at omfatte de progressive former i engelsk og deres semantik. Hermed opblødes den ellers skarpe grænse mellem aspekt og tempus, og der skabes nye forudsætninger for disse kategoriers definition og for beskrivelsen af hvorledes de realiseres i specifikke verbalformer.

2. Form og indhold: et vanskeligt parforhold

Det er ikke usædvanligt at man i traditionelle grammatikker kan læse at der i engelsk er 16 eller måske hele 32 tempusformer (se fx Jespersen 1909-49, Krusinga 1925). I mere moderne fremstillinger opereres der med noget færre, fx 8 (som hos Davidsen-Nielsen 1990) eller helt ned til 2 ('the past' og 'the non-past', som hos Lyons 1977: 678ff, eller 'the present' og 'the past', som hos Radford 1988: 287ff). Der er flere

årsager til disse markante udsving. En af dem er forskellige krav til hvad et *formelt* udtryk for tempuskategorien er. Accepterer man kun strengt morfologisk udtrykte tidsværdier, ender man på to. Med en bredere opfattelse der tillader syntaktiske sammenstillinger, som fx mellem HAVE og perfektum participium, åbnes der op for flere. En anden årsag til forvirringen med hensyn til antal af tempora henhører til problemet med ‘analytic directionality’ (jf. Bache 1995: 27ff): Hvis man spørger ‘Hvor mange forskellige verbalformer udtrykker noget der har med tid at gøre?’ (og således går fra form til indhold), kommer man let op på 32. Hvis man derimod spørger ‘Hvilke snævert definerede, rene tidsværdier finder formelt udtryk i systemet?’ (og således går fra indhold til form), kan man komme helt ned på 2 eller 3 tempora, eller rettere ‘tider’, (nemlig ‘the past’, ‘the present’ og eventuelt ‘the future’ alt efter ens opfattelse af forholdet mellem temporalitet og modalitet). Begge overordnede analysemåder kan naturligt lede til den erkendelse at man har behov for andre kategorier end tempus til beskrivelse af verbalformerne i engelsk. Står man med 16 eller 32 tempusformer, skal disse differentieres yderligere (ellers står man eksempelvis med et antal forskellige ‘past forms’: ‘the simple past’, ‘the past progressive’, ‘the simple past passive’ og ‘the past progressive passive’). Står man initialt med kun 2 eller 3 tider, der helt eller delvis vedrører 16 eller 32 former, har man ligeledes et behov for yderligere kategorier til forklaring af de mange formers eksistens. Uanset hvor man står, melder behovet sig for rimelig klarhed over hvad en ‘grammatisk kategori’ er for noget, og hvad det vil sige for en sproglig størrelse at være et medlem af, eller udtryk for, en kategori.

Her er et bud på hvad en grammatisk kategori i udgangssituationen kunne være: ‘En kategori er et beskrivelsesredskab til adskillelse af to, eller eventuelt flere, paradigmatiske relaterede (og dermed konkurrerende) former ved hjælp af en ensartet semantisk differentiering’. En kategori belyser dermed ideelt et ‘form-meaning relationship’. I praksis er der dog eksempler på formstørrelser med ret svag relation til betydning (fx genussystemet i dansk og tysk) og betydningsstørrelser med ret heterogen udtryksrealisation (fx modalitet i engelsk). Men i mange tilfælde er en grammatisk kategori en praktisk metasproglig indretning der tillader beskrivelse af regelmæssigheder i relationen mellem form og betydning.

Eksempelvis kan man bruge tempuskategorien til at adskille formerne i følgende eksempler:

- (1a) I *believe* her.
 (1b) I *believed* her.

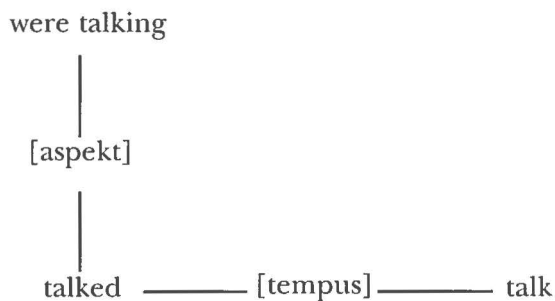
Ved at sige at verbalformen i (1a) udtrykker nutid (og derfor er en 'præsensform') og verbalformen i (1b) udtrykker datid (og derfor er en 'præteritumsform'), har man foretaget en semantisk differentiering der er ensartet idet begge begreber har noget med det samme overordnede begreb 'tid' at gøre. På samme måde kan man bruge aspektkategorien til at adskille formerne i følgende eksempler:

- (2a) We *talked* about his ideas the other day.
 (2b) We *were talking* about his ideas the other day.

Ved at sige at verbalformen i (2a) fremstiller situationen 'talking' i sin helhed (og derfor er en 'perfektiv form'), og at verbalformen i (2b) udtrykker den som en fremadskridende, ikke færdiggjort proces (og derfor er en 'imperfektiv form'), har man foretaget en ensartet semantisk differentiering idet begge fremstillingsmåder har noget med 'situationfokus' at gøre.

En sådan kategoriopfattelse, hvor grammatiske kategorier beskriver semantiske kontraster og relationer mellem paradigmatiske relaterede former, leder til den konstatering at de enkelte verbalformer i engelsk er *non-monadiske*, dvs. ikke lader sig beskrive som medlemmer af blot *en* kategori. For eksempel, verbalformen *talked* i (2a) er ikke blot en tempusform, men også en aspektform. I forhold til verbalformen *talk* i *We talk about his ideas* er *talked* en tempusform, og i forhold til verbalformen *were talking* i (2b) *We were talking about his ideas* er *talked* en aspektform:

(3)

Med andre ord, den såkaldte 'simple past' (eller 'preterite') er både en tempusform og en aspektform. Det er overraskende at der hverken i den traditionelle grammatik eller i moderne engelsk sprogbeskrivelse har været en klar erkendelse af det hensigtsmæssige i at betragte de engelske verbalformer som kategorialt non-monadiske. Selv forskere der anerkender aspektkategoriens anvendelse i engelsk til beskrivelse af de udvidede former, har uden tøven fortsat den praksis blot at kalde *talked* for en tempus ('tense' eller 'tense form').

Det er i verbalformernes non-monadiske natur at vi finder nøglen til perfektumsformens beskrivelse. Generationer af forskere har diskuteret om perfektum i engelsk er en tempus *eller* et aspekt (se diskussionen i Bache 1994). Det rimeligste er naturligvis at betragte perfektum som non-monadisk ligesom de øvrige verbalformer. Perfektum har noget at gøre med både tempus og aspekt og er derfor både en tempusform og en aspektform.

Erkendelse af verbalformernes non-monadiske natur vanskeliggør opstillingen (fx hos Davidsen-Nielsen 1990) af et tempussystem bestående af 8 former: eksempelvis 'the present', 'the past', 'the present future', 'the past future', 'the present perfect', 'the past perfect', 'the present future perfect' og 'the past future perfect'. Selv om det er muligt at holde disse otte former ude fra hinanden med tre temporale træk [$\pm$ THEN], [$\pm$ POSTERIOR] og [$\pm$ ANTERIOR], tilvejebringes der ikke dermed en udtømmende beskrivelse af formerne.

En erkendelse af verbalformernes non-monadiske natur er imidlertid ikke nok hvis man ønsker en simpel, elegant og udtømmende analyse af det engelske verbalsystem. Således er der hos Bache (1994, 1995) nok en erkendelse af verbalformernes non-monadiske natur, men dette leder blot til en opremsning af kategoritræk for hver konkret verbalform, fx:

- (4a) Jack walked to the police station.

walked

past perfective telic

- (4b) Jack was walking to the police station.

was walking

past imperfective directed

- (5c) They walked along the beach, arm in arm.

walked

past perfective self-contained

(5d) They were walking along the beach, arm in arm.

were walking

past
imperfective
self-contained

I disse beskrivelser er det første træk temporalt, det andet aspektuelt og det tredje aktionsartsmæssigt (jf. Bache 1995: 319ff). På de givne præmisser er der ikke noget galt med disse beskrivelser som sådan. Problemet er blot at der ikke gøres forsøg på en reel sammenkædning af de forskellige kategoriværdier. Sagt på en anden måde: Der er ikke noget forsøg på at beskrive både udtryksstrukturen og indholdsstrukturen og dermed heller ikke noget forsøg på at definere relationen mellem dem.

3. Harders model

Før vi kommer ind på hvorledes Harders analyse af det engelske verbalsystem passer ind i forhold til de skitserede problemer, vil vi kort skitserer nogle hovedpunkter i hans teori.

Først og fremmest skal det nævnes at Harders teori er 'instrukssemantisk'. Det betyder at et komplekst lingvistisk udtryk ikke beskrives semantisk med henvisning til en 'denotation' eller en 'repræsentation', men snarere opfattes som kodet med et hierarkisk sæt af 'instrukser' til modtageren der sætter denne i stand til at fortolke ytringen korrekt. Der opereres endvidere med en nøje sammenhæng mellem 'indholdsstruktur' og 'udtryksstruktur', således at den for Chomsky-skolen så vigtige adskillelse af syntaks og semantik ophæves. Med andre ord postuleres der en ikke-tilfældig, signifikant relation mellem de kodede instrukser og de formelle mekanismer der realiserer deres kodning.

Denne analyseform virker meget overbevisende når den anvendes på det engelske verbalsystem. Harder foreslår at tempussystemet er et 'compositional paradigm' (snarere end et traditionelt 'constructional

paradigm') der består af otte finitte tempora. Disse otte tempora fremkommer ved at foretage de mulige valg i følgende indholdsstrukturerede sæt af muligheder (Harder 1996: 326):

(6) past/present (+/- future (+/- perfect (state-of-affairs)))

Denne indholdsstruktur svarer nøje til den syntaktiske opbygning af verbalet som beskrevet i følgende udtryksstruktur:

(7) -ed / Ø or -s (+/- will (+/- have -en (V)))

Systemet tillader konstruktion af følgende tempora:

(8)	the present	<i>break</i>
	the past	<i>broke</i>
	the present future	<i>will break</i>
	the past future	<i>would break</i>
	the present perfect	<i>has broken</i>
	the past perfect	<i>had broken</i>
	the present perfect future	<i>will have broken</i>
	the past perfect future	<i>would have broken</i>

Hvert valg i systemet indebærer en 'function time' (funktionstid) og en 'base time' (basistid). Et valgs funktionstid bliver automatisk det næste valgs basistid, hvorved hvert valg har 'scope' over de efterfølgende valg. Det første valg mellem 'past' og 'present' er deiktisk (dvs. har taleøjeblikket som basistid) og indeholder en instruks om at koble (eller 'applicere') 'the state-of-affairs' til nutiden eller til en bestemt datid. Den valgte 'applikationstid' – det første valgs funktionstid – bliver basistid for valget af 'future' eller 'perfect'. Vælges 'future', kodes instruksens 'look ahead' med udgangspunkt i 'present or past application time'. Vælges 'perfect' (med basistiden 'the time of reckoning') som andet valg, kodes instruksens 'view anterior situation as a property of the time of reckoning' (jf. Harder 1996: 382) ligeledes med udgangspunkt i 'present or past application time'. Vælges 'perfect' efter valget af 'future', kodes instruksens 'view anterior situation as a property of the time of reckoning' med udgangspunkt i den fremtid som 'future' instruerer modtageren om at 'look ahead to'.

4. Anvendelsen af Harders model i vores analyse

Harders model er på overfladen monadisk idet der opereres med otte tempora, der beskrives fyldestgørende med henvisning til blot én kategori, nemlig tempus (på dette punkt adskiller Harder sig ikke fra Davidsen-Nielsen 1990). Det er ikke overraskende at Harder ikke giver noget bud på hvad der semantisk holder de tre paradigmatiske valg sammen inden for tempuskategorien. På de givne præmisser synes det nemlig ikke at kunne lade sig gøre. Det at der er en 'scope' relation, er ikke nok til at begrunde kategorifællesskabet. Og Harder udelukker da også selv distinktionen progressiv/non-progressiv og aktiv/passiv, selv om de klart er underlagt samme 'scope'. Begrebet 'deixis' betragtes naturligvis som centralt for tempuskategorien, og da det vedrører det første valg i indholdsstrukturen og dermed har overordnet 'scope', gennemstrømmer det de to andre paradigmer. Men disse paradigmer koder ikke selv deiktisk betydning. Da Harder ikke giver et bud på et overordnet kategoribegreb som deles af 'alle og kun' de otte tempora, synes hans tempuskategori mere at være udtryk for en praktisk beslutning end teoretisk refleksion. Et andet, men relateret, problem er at Harder ikke inddrager aspekt i sin analyse. De progressive former lades således helt ude af betragtning – også hvad angår deres mere temporale brug.

Men det er kun på overfladen at Harder følger den monadiske tradition. Med indholdsstrukturens hierarkiske scoperelationer tilvejebringer han et væsentligt mere elegant redskab til beskrivelse af non-monadiske former end det der foreslås i Bache 1995. Således indeholder futurum og perfektum i hans beskrivelse et deiktisk element *plus* noget andet. Dette 'noget andet' kunne jo i princippet tænkes at høre ind under en anden kategori, hvorved formerne bliver non-monadiske. I engelskprojektet har vi valgt at anvende Harders instrukssemantiske beskrivelsesramme. Endvidere overtager vi ideen med at beskrive non-monadiske former indholdsstrukturelt ved hjælp af hierarkiske scoperelationer. Men vi udvider beskrivelsen til at omfatte de progressive former som det fjerde valg:

- (9) past/present (+/- future (+/- perfect (+/- progressive (state-of-affairs))))

Det fjerde valg omhandler tidsassociationen 'simultaneous progression'. Ved positivt valg gives modtageren instruks om at betragte handlingen som noget der forløber i umiddelbar tilknytning til den tid eller tidsramme der etableres ved hjælp af de forudgående valg.

Denne indholdsstruktur svarer nøje til den syntaktiske opbygning af verbalet som beskrevet i følgende udtryksstruktur:

(10) -ed / Ø or -s (+/- will (+/- have -en (+/- be -ing (V))))

Samtidig omdøber vi systemet til et 'tense-aspect system' snarere end blot et 'tense system'.

Der er tale om et sammenhængende system hvor tempus og aspekt glider gradvist over i hinanden. Indholdsstrukturen er et funktionelt domæne hvor vi yderst til venstre får de reneste tempusværdier (deiktisk nutid og datid) og yderst til højre får de reneste aspektværdier (internt og eksternt situationsfokus). Vi opfatter altså de fire valgtrin i modellen som udtryk for to modsatrettede 'clines', en temporal der *falder* og en aspektuel der *stiger* med udtryksstrukturens linearitet: På **trin 1** har vi et rent deiktisk valg, men verbalformen er specificerbar og faktisk påvirkelig hvad angår aspekt og aktionsart (sml. fx *He spoke like a professional* versus *He speaks like a professional*). På **trin 2** bliver valget teknisk set udeiktisk, men 'the present future' vil opleves som deiktisk (da applikationstiden er taleøjeblikkets nutid), 'the past future' som indirekte (eller forskudt) deiktisk. På **trin 2** åbnes der således langsomt op for et bredere tempusbegreb (i retning af 'relativ tid'). På **trin 3** kommer vi endnu længere væk fra det direkte deiktiske tempusbegreb (selv om navnlig 'the past perfect' stadig opleves som indirekte deiktisk). Til gengæld åbnes nu for alvor op for andre associationer (fx relationer mellem situationer), og aspekt- og aktionsartsbetydninger melder for alvor deres ankomst. På **trin 4** kommer vi endnu længere væk fra det deiktiske (selv om det punktvis stadig optræder med fuld kraft, som fx i *He is playing tennis*, der mere præcist end *He plays tennis* placerer handlingen i relation til taleøjeblikket). Samtidig har trinnet stadig relative tidsassociationer lige som perfektum og futurum. Det centrale for trinnet er dog at aktionsarts- og aspektbetydninger meget konkret gør deres indflydelse gældende.

Man kan spørge: Hvorfor ikke inddrage diatese som det femte valg i indholdsstrukturen? Vores begrundelse for ikke at gøre dette er at valget mellem aktiv og passiv (modsat de øvrige fire valg) ikke er et rent paradigmatiske valg inden for verbalets rammer, men indebærer en omrokering af andre konstituentter i sætningen. Af samme grund behandler vi i engelskprojektet ikke diatese i kapitlet om verber, men i kapitlet om den simple sætning.

Som det ses, har vi sprængt Harders ikke voldsomt velbegrundede rammer for tempuskategorien. Samtidig har vi nedbrudt forestillingen om verbalformerne som monadiske størrelser. Vi har gjort dette ved at inddrage de progressive former i Harders elegante indholdsstruktur og ved at omdefinere systemet til et 'tense-aspekt system'. Endvidere har vi overtaget principperne for hans instrukssemantiske teori.

Vi går herefter over til den nøjere analyse af det engelske verbalsystem.

5. Analysen af engelsk

Tempus og aspekt er nært beslægtede ved begge at have med præsentationen af situationer at gøre. Ved tempus forstår vi grammatisk udtrykt tilskrivning til en situation af 'lokalisering i tid'. I fx *Linda lives in London* identificeres med formen *lives* en situation der gælder på ytringstidspunktet, og i *Linda lived in London* identificeres med *lived* en situation der gælder før ytringstidspunktet. Ved aspekt forstår vi grammatisk udtrykt tilskrivning af 'situationelt fokus'. I fx *It was snowing in Stockholm* vælger man med formen *was snowing* et internt fokus og anskuer situationen indefra som 'in medias res'. I *It snowed in Stockholm* vælger man med *snowed* et eksternt fokus og anskuer situationen udefra som en enhed.

I engelsk er tempus og aspekt særlig nært forbundne, og det er derfor her nærliggende at operere med et integreret tempus-aspekt system (se Bache & Davidsen-Nielsen 1996). Dette system udtrykkes med bøjningsendelser, med hjælpeverber eller med en kombination af bøjningsendelser og hjælpeverber, dvs. i alle tilfælde grammatisk. De fire ordnede valg der blev nævnt i afsnit 4, lader sig generelt udtrykke som følger:

- (11)
1. Present:	tag on to world-now (general present time)
Past:	tag on to world-before-now (past time)
2. Future:	look ahead (future time, posteriority)
3. Perfect:	look back (anteriority)
4. Progressive:	look here (simultaneous progression)

Af disse valg er det første deiktisk og de tre øvrige relative i forhold til det deiktiske. Futurum signaleres af ikke-volitivt WILL som i *will happen* og nonfuturum ved fravær af dette WILL. Perfektum signaleres af HAVE + *-ed* som i *has happened* og nonperfektum ved fravær af denne kombination. Progressiv signaleres af BE + *-ing* som i *is happening* og nonprogressiv ved fravær af denne kombination. Da der er fire binære modsætninger, har sprogbrugeren 16 forskellige tempus-aspektformer at disponere over.

Som nævnt anlægger vi i vores behandling af tempus-aspektbetydninger en Hadersk funktionel-instruktionel synsvinkel. I overensstemmelse hermed siger vi om et eksempel som *Arsenal scored a crucial goal*, ikke at præteritum refererer til en situation der går forud for ytringstidspunktet, men at præteritum instruerer modtageren om at identificere en situation før ytringstidspunktet som det det deskriptive indhold gælder for (tag on to world-before-now). Og om et eksempel som *It smells awful* siger vi, ikke at præsens refererer til en situation der er samtidig med ytringstidspunktet, men at præsens instruerer modtageren om at identificere en situation på ytringstidspunktet som det det deskriptive indhold gælder for (tag on to world-now).

6. Deiktiske former: præsens og præteritum

Ved at bruge *præteritum* signalerer afsenderen at han har en *bestemt* fortidig tid i tankerne. Det kan udtrykkes med et tidsadverbial der fungerer som *anker*.

- (12) A luxury jet yesterday brought Imelda Marcos to New York.

Ellers er bestemtheden af det fortidige udtrykt i eller impliceret af den videre kontekst. Man kan altså ikke bruge en sætning som *John resigned* uden at give modtageren et vink om ved hvilken lejlighed den beskrev-

ne situation fandt sted. Hvis man vil udtrykke uforankret fortid i engelsk, må man bruge præsens perfektum (*John has resigned*).

Lad os herefter se på *præsens*. Hvis den situation der beskrives, er *statisk*, inkluderer den ytringsøjeblikket:

(13) George believes in God.

Hvis situationen der beskrives, hører til den undergruppe af *dynamisk* aktionalitet der kaldes *punktuelt*, falder den under bestemte betingelser sammen med ytringstidspunktet (Bache 1985: 273f):

(14) Wright passes the ball to Bergkamp.

Inklusion og sammenfald er imidlertid ikke egenskaber ved *præsens* selv, men ved aktionaliteten af den sætning *præsens* bruges i. Det eneste *præsens* gør, er at instruere modtageren om at identificere en nutidig situation.

Præsens tæller næsten altid som en instruks om at se på verden som den er nu. Det gælder *præsens* i universelle udsagn (fx *Water boils at 100 degrees centigrade*), udsagn om karakteristisk forhold (*She cycles to work*) og udsagn om nutidig evne (*Evelyn speaks Russian*). Det gælder også i sætninger som *The meeting takes place tomorrow* og *Peter tells me you're going to the States*, der er semantisk nært beslægtede med *The meeting will take place tomorrow* og *Peter has told me you're going to the States*. Selv ved den såkaldte dramatiske *præsens* er der et element af 'world-now'. Ved at vælge dramatisk *præsens* i stedet for præteritum eliminerer fortælleren den tidsmæssige distance mellem det beskrevne begivenhedsforløb og sin fremstilling af det.

7. Futurumsformer

Præsens futurum kan illustreres med et eksempel som *Peter will recover*. Med det ikke-volitiv WILL beskriver man her den virkelige verden *kategorisk*, endskønt på et tidspunkt der endnu ligger forude. Herved adskiller ikke-volitivt WILL sig fra et modalverbum som MAY i fx *Peter may recover*. Begge eksempler beskriver ganske vist en situation der endnu

ikke er realiseret, men i det andet taler man ikke kategorisk om den virkelige verden som i det første. Når man bruger præsens futurum, taler man om fremtiden som om den var sikker.

Som påpeget af Harder (1996: 369) har futurum ikke et strukturelt hjem i engelsk som det har i fransk, men er en 'squatter' (eller bz'er) i det modale paradigme. Men der er nu også andre bz'ere i det modale paradigme, nemlig CAN brugt til at udtrykke evne (*He can run a mile in four minutes*) og WILL til at udtrykke villighed (*I will gladly help you*). Heller ikke disse er modale i den forstand at de signalerer en 'kvalificering af en ytring hvormed taleren opererer med alternativer til den virkelige verden' (se Davidsen-Nielsen 1990: 48).

Syntaktisk adskiller futurums-WILL sig fra det volitive WILL ved at forekomme i passive sætninger, i progressive sætninger og foran perfektum infinitiv samt ved normalt ikke at forekomme i betingelses- og tidsledsætninger.

I modsætning til præteritum kræver futurum ikke noget udtrykt eller impliceret anker, sml. eksempler som *She'll regret the decision* og *She regretted the decision*.

Præsens futurum konkurrerer med præsens nonfuturum i eksempler som følgende:

(15) The meeting will take place tomorrow.

(16) The meeting takes place tomorrow.

I begge sætninger instrueres modtageren om at tænke på 'world-now' og så se frem. I (16) gives instruksenen om at se frem udelukkende leksikalt med *tomorrow*. I (15) gives den både grammatisk med *will* og leksikalt med *tomorrow*. Selv om *will* stort set er redundant her, er simpel præsens brugt om fremtid ikke almindelig i helsætningsstammer, og langt sjældnere end i dansk. Kravene er at der skal være tale om noget planlagt og sikkert, at der skal være et fremtidsadverbial og normalt at sætningens aktionalitet skal være dynamisk.

Når *præteritum futurum* (WOULD + V) bruges temporalt – og altså ikke modalt som i fx *If she asked him, he would be angry* – instrueres modtageren om at tænke på ‘world-before-now’ og så se frem. Denne temporale brug finder vi i ledsætninger af eksempler hvor helsætningsstammens verbum beskriver en mental proces:

- (17) I expected it would take us three hours to reach the summit, but now I realize I was too optimistic.

I *indirekte tale* er præteritum futurum typisk en tilbageskiftet version af præsens futurum:

- (18) Peter said that his commanding officer would regard that as cowardice.
 (19) Peter said, “My commanding officer will regard this as cowardice.”

8. Perfektumsformer

Med *præsens perfektum* instruerer afsenderen modtageren om at tænke på nutid og derefter se tilbage på en situation. Den første instruks gives ved at vælge en præsensform af HAVE, den anden ved at vælge en *-ed* participialform. Perfektums betydning er altså: Det gælder nu at noget går forud i tid.

Præsens perfektum implicerer enten et nutidigt *resultat* eller en nutidig *fortsættelse* af en tidligere situation. Det første er normalt tilfældet hvis sætningens aktionalitet er dynamisk, det andet hvis den er statisk:

- (20) It’s become part of the folklore.
 (21) I’ve lived in Copenhagen since 1958.

Resultat og fortsættelse er imidlertid ikke egenskaber ved præsens perfektum selv, men ved aktionaliteten af den sætning verbalformen bruges i (jf. hvad der i afsnit 6 blev sagt om inklusiv og sammenfaldende præsens).

I modsætning til præteritum kræver præsens perfektum ikke noget udtrykt eller underforstået anker, sml. eksempler som *She's regretted the decision* og *She regretted the decision*.

Én grund til at det er hensigtsmæssigt at operere med en integreret tempus-aspekt kategori, vedrører perfektums Janusagtige natur. Da perfektum har at gøre med lokalisering i tid, kan den naturligt analyseres som en del af tempussystemet (som den bliver det af fx Huddleston (1995: 102ff)). Men da perfektum samtidig har at gøre med den måde sprogbrugeren anskuer den udtrykte situation på, kan den også naturligt analyseres som en del af aspektsystemet (som den bliver det af fx Quirk et al. (1985: 188ff)). Hertil skal føjes at perfektum også er tæt sammenvævet med aktionalitetskategorien (se Bache 1994).

Ved at bruge *præteritum perfektum* instruerer afsenderen modtageren om at tænke på 'world-before-now' og derefter se tilbage på en forudgående situation. Den første instruks gives med præteritumsformen *had*, den anden med *-ed* participialformen:

(22) When the second half began, Rush had scored two goals.

Præteritum perfektum er almindelig i *indirekte tale* som en tilbageskiftet version af præteritum eller præsens perfektum:

(23) Linda told me she had gone to Egypt last year.

(24) Linda said she hadn't been to Egypt since 1990.

Vi finder også perfektumsformer i *nonfinite* verbalgrupper:

(25) Accusations of having shirked one's responsibilities are difficult to face.

Her er den tid modtageren instrueres om at se tilbage fra, hverken nutid eller fortid, men uspecificeret.

Det der iflg. Harder er fælles for enhver perfektumsform, er at den beskrevne situation går forud for et *beregningstidspunkt* ('time of reck-

oning'). Dette beregningstidspunkt kan være ytringstidspunktet, før ytringstidspunktet, efter ytringstidspunktet eller uspecificeret.

9. Progressive former

Modsætningen mellem progressiv (med internt fokus) og nonprogressiv (med eksternt fokus) kan illustreres med et eksempelpar som *It was raining in Dublin* versus *It rained in Dublin*. Når der skal redegøres for progressive former, er det nødvendigt at tage *aktionalitet* i betragtning. For det første forekommer progressiven normalt kun i sætninger hvis aktionalitet er (eller dermed bliver) *dynamisk*. At den sædvanligvis ikke forekommer i sætninger hvis aktionalitet er statisk, jf. fx *The village lies / *is lying in a dark valley*, er ikke overraskende, for progression indebærer et input af energi som karakteriserer dynamiske, men ikke statiske situationer. I mange tilfælde har sprogbrugeren altså ikke nogen reel valgmulighed, men kan kun bruge nonprogressive verbalgrupper. Bemærk i denne forbindelse at aktionaliteten også er dynamisk i et eksempel som følgende:

(26) He said it with a smug look that had been possessing him lately.

I denne sætning optræder et verbum (POSSESS) der normalt har statisk betydning – lige som fx BELIEVE, CONTAIN, KNOW, OWN – men som her anvendes anderledes (i betydningen 'besætte' snarere end 'eje').

I de tilfælde hvor sprogbrugeren har en valgmulighed, men hvor der er tale om en forandring af aktionalitet, er der stor betydningsforskel mellem progressiv og nonprogressiv:

(27) Someone tapped/ was tapping me on the shoulder.

(28) He died/ was dying.

(29) Walter moved/ was moving to the door.

I (27) foreligger en aktionalitetsforskel mellem punktuel og iterativ, i (28) mellem punktuel og styret ('directed') og i (29) mellem telisk og styret.

I atter andre tilfælde har sprogbrugeren en valgmulighed som ikke har indflydelse på aktionaliteten:

(30) They walked/ were walking along the beach.

Her er der i begge tilfælde tale om den aktionalitetstype vi benævner 'self-contained', dvs. om en situation der lige som den teliske og styrede type er durativ, men som ikke har eller sigter mod et naturligt afslutningspunkt. I eksempler af typen (30) er betydningsforskellen mellem progressiv og nonprogressiv beskeden og vedrører udelukkende internt vs. eksternt fokus.

Valget mellem progressiv og nonprogressiv er basalt ikke-deiktisk, men har af og til deiktiske implikationer:

(31) He speaks/ is speaking like a professional.

Ved at vælge progressiv relaterer afsenderen her situationen mere præcist til ytringstidspunktet end ved at vælge nonprogressiv (her og nu vs. vane).

Med *præsens progressiv* instruerer afsenderen modtageren om at tænke på nutid og så se på en *samtidigt fremadskridende* situation:

(32) Federal authorities are investigating allegations of currency violations.

Som nævnt i afsnit 6 bruges nonprogressiv præsens i universelle udsagn, om evne og om (tidsubegrænset) vane. Hvis man i sætninger af denne type udskifter nonprogressiv med progressiv, forsvinder disse betydninger:

(33) The sun sets/ is setting in the west.

(34) Evelyn speaks/ is speaking Russian.

(35) Sally buys/ is buying clothes at Harrods.

Det sidste af disse eksempler er dobbelttydigt, idet det enten kan beskrive en igangværende situation eller en tidsbegrænset vane.

Med *præteritum progressiv* giver afsenderen modtageren instruks om at tænke på 'world-before-now' og derefter se på en samtidig fremadskridende situation:

- (36) Since it was snowing, I went with her in the direction of the Praga bridge.

Progressive former forekommer også i *nonfinite* verbalgrupper:

- (37) To be drowning is said to be a hallucinatory experience.

- (38) Having been drinking whisky, I feel somewhat indisposed

Med (37) instrueres modtageren kun om at forestille sig en fremadskridende situation. Med (38) instrueres han om at se tilbage fra et uspecificeret tidspunkt og derefter om at se på en fremadskridende situation.

10. Afslutning

Standardnotationerne og de specifikke semantiske instruktioner for de 16 verbalformer i det engelske tempus-aspektsystem kan formuleres som følger:

Instructions generally:

Present:	tag on to world-now (general present time)
Past:	tag on to world-before-now (past time)
Future:	look ahead (future time, posteriority)
Perfect:	look back (anteriority)
Progressive:	look here (simultaneous progression)

Instructions specifically (as applied to the verb HAPPEN):

1. The present *happens*
 [Present [situation]]
 Tag a situation of 'happening' on to world-now.
2. The past *happened*
 [Past [situation]]
 Tag a situation of 'happening' on to world-before-now.
3. The present future *will happen*
 [Present [future [situation]]]
 Tag on to world-now and then look ahead to a situation of 'happening'.
4. The past future *would happen*
 [Past [future [situation]]]
 Tag on to world-before-now and then look ahead to a situation of 'happening'.
5. The present perfect *has happened*
 [Present [anterior [situation]]]
 Tag on to world-now and then look back at a situation of 'happening'.
6. The past perfect *had happened*
 [Past [anterior [situation]]]
 Tag on to world-before-now and then look back at a situation of 'happening'.
7. The present future perfect *will have happened*
 [Present [future [anterior [situation]]]]
 Tag on to world-now, then look ahead to a future time and finally look back at a situation of 'happening'.
8. The past future perfect *would have happened*
 [Past [future [anterior [situation]]]]

Tag on to world-before-now, then look ahead to a posterior time and finally look back at a situation of 'happening'.

9. The present progressive *is happening*
 [Present [progressing [situation]]]
 Tag on to world-now and then look here at a simultaneously progressing situation of 'happening'.
10. The past progressive *was happening*
 [Past [progressing [situation]]]
 Tag on to world-before-now and then look here at a simultaneously progressing situation of 'happening'.
11. The present future progressive *will be happening*
 [Present [future [progressing [situation]]]]
 Tag on to world-now, then look ahead to a future time and finally look here at a simultaneously progressing situation of 'happening'.
12. The past future progressive *would be happening*
 [Past [future [progressing [situation]]]]
 Tag on to world-before-now, then look ahead to a posterior time and finally look here at a simultaneously progressing situation of 'happening'.
13. The present perfect progressive *has been happening*
 [Present [anterior [progressing [situation]]]]
 Tag on to world-now, then look back at an anterior time and finally look at a situation of 'happening' progressing simultaneously with the anterior–present period (i.e. towards present time).
14. The past perfect progressive *had been happening*
 [Past [anterior [progressing [situation]]]]
 Tag on to world-before-now, then look back at an anterior time and finally look at a situation of 'happening' progressing simultaneously with the anterior–past period (i.e. towards the past time).
15. The present future perfect progressive *will have been happening*
 [Present [future [anterior [progressing [situation]]]]]

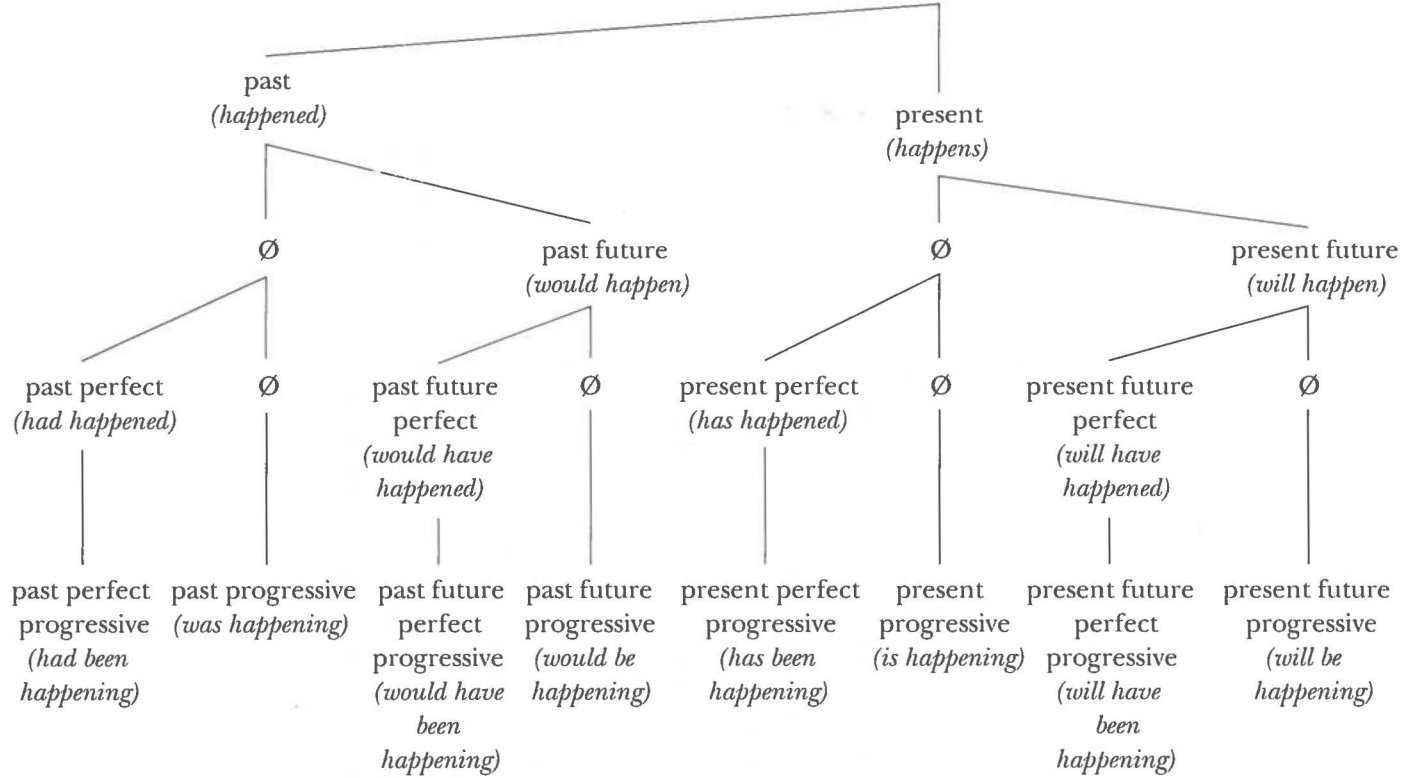
Tag on to world-now, then look ahead to a future time, then look back at an anterior time and finally look at a situation of 'happening' progressing simultaneously with the future–anterior period (i.e. towards the future time).

16. The past future perfect progressive *would have been happening*
 [Past [future [anterior [progressing [situation]]]]]

Tag on to world-before-now, then look ahead to a posterior time, then look back at an anterior time and finally look at a situation of 'happening' progressing simultaneously with the posterior–anterior period (i.e. towards the posterior time).

Tempus-aspektsystemet kan også repræsenteres med et trædiagram. Det viser at det første valg står mellem præsens og præteritum, det andet mellem futurum og nonfuturum, det tredje mellem perfektum og nonperfektum og det fjerde mellem progressiv og nonprogressiv. I dette diagram symboliserer Ø valg af nonfuturum, nonperfektiv og nonprogressiv.

Tense-aspect system

Henvisninger:

- Bache, C. (1985). *Verbal Aspect: A General Theory and its Application to Present-Day English*, Odense: Odense University Press.
- Bache, C. (1994). "Verbal categories, form-meaning relationships and the English perfect", in Bache, C., H. Basbøll & C.-E. Lindberg (eds.) *Tense, Aspect and Action: Empirical and Theoretical Contributions to Language Typology*, Berlin and New York: Mouton de Gruyter, 1994, pp. 43-60.
- Bache, C. (1995). *The Study of Aspect, Tense and Action*, Frankfurt am Main, Berlin, Bern, New York, Paris and Wien: Peter Lang.
- Bache, C. & N. Davidsen-Nielsen (1996). *Grammar Compendium: Part II*, The English Department, Odense University.
- Davidsen-Nielsen, N. (1990). *Tense and Mood in English: A Comparison with Danish*, Berlin and New York: Mouton de Gruyter.
- Harder, P. (1996). *Functional Semantics: a Theory of Meaning, Structure and Tense in English*, Berlin and New York: Mouton de Gruyter.
- Huddleston, R. (1995). "The perfect as a secondary past tense", in Aarts, B. & C. F. Meyer (eds.) *The Verb in Contemporary English*, Cambridge: Cambridge University Press, pp. 102-122.
- Jespersen, O. (1909-49). *A Modern English Grammar on Historical Principles*, Copenhagen: Munksgaard.
- Kruisinga, E. (1925). *A Handbook of Present-Day English. Part II: English Accidence and Syntax I*, Utrecht: Kemink en Zoon.
- Lyons, J. (1977). *Semantics I-II*, London, New York & Melbourne: Cambridge University Press.
- Quirk, R., S. Greenbaum, G. Leech & J. Svartvik (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*, London: Longman.
- Radford, A. (1988). *Transformational Grammar: A First Course*, Cambridge: Cambridge University Press.